

Máthé Réka Zsuzsanna

Az új koronavírus-járvány hatása az Európai Unió gazdaságára

Az új koronavírus-járvány csaknem 1 millió ember halálát okozta, és jelenleg több mint 29 millióan fertőződtek meg. Míg az emberi élet felbecsülhetetlen értékű, addig a járvány okozta *gazdasági* károkat most már látni lehet valamennyire. A tanulmány célkitűzése, hogy röviden bemutassa, miként hatott a pandémia az Európai Unió gazdaságára. A dolgozat első alfejezete egy általánosabb képet mutat, amelyben részletezem, hogy a járvány hogyan hatott a világ gazdaságára; ezt követően kitérek arra, hogy milyen *rövid távú* intézkedéseket vezetett be az Európai Unió a gazdasági károk enyhítése céljából. A második alfejezetben a recesszió mértékét ismertetem, különös tekintettel az uniós bruttó hazai termékre, valamint a foglalkoztatási rátára. Ezek tükrében elemzem az Unió többéves költségvetési keretét, valamint hogy a gazdasági válság fényében változtak-e az Unió prioritásai. Végezetül az Unió azon intézkedéseit elemzem, amelyeknek célja a gazdasági válságból való mielőbbi felépülés.

Hogyan okozott egy vírus világválságot?

2020. március 13-án az új koronavírus egy közegészségügyi kérdésből hivatalosan is az egész Európai Unió gazdaságát meghatározó tényezővé vált. A járvány lassítását célzó globális szintű, széles körű intézkedések súlyos gazdasági veszteséget okoztak az Uniónak. Olyannyira, hogy az eurócsoport elnöke, Mário Centeno úgy vélte,¹ a kényszerű elszigetelődés az euróövezet gazdaságát a „háborús időkhöz” hasonló megpróbáltatás elé állítja.

A világjárvány Kína Vuhan nevű tartományában tört ki 2019 decemberében. A Kínai Kommunista Párt eleinte megpróbálta eltusolni² az ügyet, amikor azonban nyilvánvalóvá vált, hogy a vírus halálos szövődményekkel jár, és a vártnál gyorsabban terjed, szigorú intézkedéseket vezettek be, amelyek következtében sikerült a vírus terjedését megfékezni. Az intézkedések következtében a kínai hatóságok mintegy 50 millió embert zártak karanténba,³ és a több hónapos kényszerű leállítás még a kínai gazdaságot is megviselte. A kínai Nemzeti Statisztikai Hivatal adatai⁴ szerint

¹ Mário Centeno: We are living in a state of urgency with this coronavirus outbreak (videó). *EC Newsroom*, 2020. március 16.

² Chris Buckley: Chinese doctor, silenced after warning of outbreak, dies from coronavirus. *New York Times*, 2020. február 6.

³ Dake Kang: The shunned: People from virus-hit city tracked, quarantined. *AP News*, 2020. február 1.

⁴ Finbarr Bermingham – Orange Wang: Coronavirus: China's economy suffers dramatic collapse in January, February in warning to rest of world. *South China Morning Post*, 2020. március 16.

az ország termelési tevékenységét és ipari tevékenységét mérő mutatója a januári és februári összesített adatok szerint 13,5%-kal csökkent az előző év adataihoz képest, ami a várt 3%-nál jóval alacsonyabb. A kiskereskedelmi forgalom 20,5%-kal esett vissza, ami szintén kevesebb, mint a Bloomberg elemzői által elővetített 4%-os csökkenés. Még ennél is erősebb zuhanást mért a várt 2%-hoz képest az állóeszköz-beruházások 24,5%-os visszaesése.

Mire a járvány eredeti kitörési helyén, Kínában sikerült megfékezni a terjedését, a koronavírus terjedési epicentruma Európa lett. Kína március 12-én közzétette, hogy sikerült megfékezni a vírus terjedését, és az Egészségügyi Világszervezet (WHO) elnöke március 13-án jelentette be hivatalosan,⁵ hogy a legtöbb új megbetegedés számát Európában jelentették a hatóságok.

A pandémia megfékezésére irányuló intézkedések a globális ellátási lánc töredezését okozták, ami világszintű ellátási nehézségeket is eredményezett. A határok lezárása, a gyárak, üzemek tevékenységének ideiglenes felfüggesztése, a szórakozóhelyek, mozik, kulturális intézmények, az éttermek és kávézók működésének korlátozása, a rendezvények és sportesemények elhalasztása, az ezzel járó munkanélküliség, vagyis a személyek és szolgáltatások szabad áramlásának korlátozása egyszerre okozott keresleti és kínálati sokkot – nem csupán az Európai Unióban.

Az önként vállalt vagy a hatóságok által elrendelt kijárási tilalom miatt számtalan gyár bezárt, több szolgáltatás leállt, amelyek globális szinten akadályozták az ellátást – így alakult ki a kínálati sokk. A hiánytermékek és a szolgáltatások, mint például az egészségügyi vagy egyes szépségipari termékek árai megemelkedtek. A kínálati sokk kezelésére a gazdaságpolitikának nem sok eszköz állt a rendelkezésére, hiszen hiába nyújtott kezdettől fogva támogatást a cégek számára, azok a munkaerőhiány miatt képtelenek voltak elvégezni a megszokott tevékenységüket.

A beállt kínálati sokkal párhuzamosan a lakosság elzárkózása keresleti hiányt is okozott, hiszen az utazásokat, a rendezvényeket, a nyaralásokat lemondták, így a közlekedés, a turizmus, a vendéglátás és a szórakoztatóipar által nyújtott szolgáltatások iránti érdeklődés hirtelen visszaesett. Mindez a nyersanyagárakra is hatással volt, ahol a legtöbb termék esetében látványos árcsökkenést láthattunk. Különösen szembe-tűnő ez a nemzetközi utazáshoz és kereskedelemhez szükséges cikkek esetén. Így az olaj- és az energiaipari tőzsdei árucikkek rekordalacsony értékeket mutattak. A Világbank⁶ áprilisi adatai szerint a havi átlagos kőolajár 50%-kal zuhant január és március között. A kőolaj árának csökkenését súlyosbította a kőolaj-exportáló országok szervezete (OPEC) és más olajtermelők közötti termelési megállapodások körüli bizonytalanság. A kőolaj árát tekintve a világban 43%-os csökkenést jelez elő a 2019-es hordónkénti 61 dolláros

⁵ Tedros Adhanom Ghebreyesus: Europe has now become the epicenter of the pandemic (videó). *NBC News*, 2020. március 13.

⁶ World Bank: *Most commodity prices to drop in 2020 as coronavirus depresses demand and disrupts supply* (2020. április 23.).

átlaghoz képest.⁷ Az energiaárak (amelyek a földgázt és a szenet is tartalmazzák) 2020-ban várhatóan átlagosan 40%-kal alacsonyabbak lesznek, ugyanakkor az elemzők úgy vélik, hogy 2021-ben az árak hirtelen ismét megemelkednek majd.

A koronavírus-járvány által egyszerre okozott keresleti és kínálati sokk minden kétséget kizáróan világszintű recesszióhoz vezet. A gazdasági válság következményeinek enyhítése érdekében az Európai Unió több rövid távú intézkedést vezetett be.

Kezdetben az Európai Bank vonakodott bármiféle rendkívül erőteljes intézkedés bevezetésétől, amelyek hasonlóak lettek volna Mario Draghi, korábbi elnök, euró iránti elkötelezettségéhez.⁸ Az EKB nem csökkentette az irányadó kamatokat,⁹ de március 12-én hosszabb lejáratú refinanszírozási műveleteket hajtott végre az euróövezet pénzügyi rendszerének likviditási támogatása érdekében, elsősorban megelőzési céllal. Az intézkedés elsősorban a kis- és középvállalkozásoknak nyújtott banki hitelezést támogatják, valamint az átlagos kamatláb alatti refinanszírozási kereteket nyújtanak. Továbbá az EKB 120 milliárd euróra növelte nettó eszközvásárlási programját az év végéig, ami a magánszektorra érintő vásárlási programokat hivatott biztosítani. A gazdaság támogatása érdekében az EKB egy másik rendelkezése szerint a bankok által használt tőkeeszközök rugalmasabban használhatók fel,¹⁰ így a bankok jelentős tőkekedvezményhez juthatnak. Ezek az intézkedések is elsősorban a keresleti sokkot igyekeztek mérsékelni a likviditás biztosítása révén. Az EKB március 19-én a pénzkinálat bővítését is bevetette (*quantitative easing*) egy, a világjárvány vészhelyzeti vásárlási program indításával,¹¹ amelynek év végéig 750 milliárd eurós keret állt rendelkezésre. Ez, a korábban bejelentett 120 milliárd eurós csomaggal, az euróövezet GDP-jének 7,3%-át teszi ki.

Ugyancsak jelentős változás volt, hogy az Ecofin Tanács tagjai úgy ítélték meg,¹² „az uniós költségvetési keret általános mentesítési záradékának alkalmazására vonatkozó feltételek – azaz az euróövezetben vagy az Unió egészében bekövetkező súlyos gazdasági visszaesés – teljesülnek”, így a tagállamok rugalmasan kezelhetik a Stabilitási és Növekedési Paktum (*Stability and Growth Pact*, a továbbiakban: SGP) szabályait és túlléphetik a megengedett deficithatárt, illetve az államadósság arányát. Az SGP által előírt költségvetési követelmények teljesítésének nehézségét talán mi sem bizonyíthatná jobban, mint az a tény, hogy az elmúlt évtizedek alatt mindössze két tagállam – Észtország és Svédország – volt képes ezeket betartani.

⁷ World Bank: *Commodity markets outlook. Implications for COVID-19 for commodities*. Washington, D. C., World Bank, 2020.

⁸ Euronews: *ECB's Draghi to the euro's rescue?* (Videó.) (2012. július 26.).

⁹ Európai Központi Bank: *Monetáris politikai döntések* (2020. március 12.).

¹⁰ European Central Bank: *ECB Banking Supervision provides temporary capital and operational relief in reaction to coronavirus* (2020. március 12.).

¹¹ Christine Lagarde: *Our response to the coronavirus emergency*. *European Central Bank*, 2020. március 19.

¹² Európai Tanács: *Az uniós pénzügyminiszterek nyilatkozata a Stabilitási és Növekedési Paktumról a COVID-19 miatti válsághelyzet fényében (sajtóközlemény)* (2020. március 23.).

Még az EU legnagyobb gazdaságai, mint Franciaország, Olaszország és maga az egykori javasló, Németország is többször is meghaladták az általánosan elfogadott államadósság legfeljebb 60%-os GDP-ben mért arányát. Vagyis, bár a gyakorlatban erre már többször is volt példa, a szabályok lazítására az elmúlt 22 évben soha nem került sor, még a 2008-as pénzügyi válság idején sem.

Összegezve a kezdeti uniós intézkedések elsősorban a kis- és középvállalkozásoknak nyújtott banki hitelezést igyekeztek könnyebbé tenni, és ugyanezt a célt szolgálta az átlagos kamatláb alatti refinanszírozási keretek nyújtása is. A likviditás biztosítása érdekében függesztették fel az SDP gyakran merevnek ítélt szabályait is. Mindeme intézkedések mellett az uniós tagállamok csak részben tudták ellensúlyozni a pandémia által okozott gazdasági károkat. A tanulmány következő része a kézirat leadásának idejében elérhető adatok alapján igyekszik leírni az Európai Unió gazdaságát meghatározó kihívásokat.

Mekkora az Európai Uniót ért kár?

Az Eurostat szeptember elején hozott nyilvánosságra¹³ egy, az Unió gazdaságát leíró összesítést, így a GDP és munkanélküliségi ráta előző két negyedévére vonatkozó adatainak eredményét. Nem meglepő módon a 2020-as év első felében mért mutatói a 2008-as világválság idején tapasztaltaknál mélyebb gazdasági zuhanást tükröznek.

A jelenlegi adatok egyrészt arra világítanak rá, hogy a korai becslések túlságosan optimisták voltak. Így például 2020 elején az ENSZ elemzői 0,7–0,9% közötti GDP-visszaeséssel számoltak, és több elemző is egy gyors „V” vagy legrosszabb esetben is egy „W” alakú válságot látott közeledni. Az elhúzódnó pénzügyi és gazdasági bizonytalanság azonban az üzleti bizalom romlásához vezethet, feltételezhetően világszerte csökkentve a fogyasztási és a beruházási keresletet. Ez a pénzügyi rendszerre is negatív hatással van, ami tovább súlyosbítja a gazdasági válságot. Mindezek tükrében az elemzők által előrevetített dotcom méretű világgazdasági válság egy optimista becslésnek tűnik. A talán túlzott optimizmus oka ama tény figyelmen kívül hagyása, hogy a dotcom-lufi, de akár a 2007-es világválság kiváltó oka sem a reálgazdaság problémáiból adódott, hanem pénzügyi eredetű volt, ami a reálgazdaságra fejtette ki a hatását. Ugyanakkor a viszonylag stabil és működőképes gazdasági környezetben könnyebb és gyorsabb a pénzügyi szektor válsága miatt okozott recessziót enyhíteni, mint a jelenlegi körülmények között. A most kialakult válság oka a reálgazdaságban keresendő, amire a pénzpiacok reagálnak, és mindezek egy ördögi körhöz vezethetnek, hiszen a pénzügyi szektor zavara további károkat okoz a reálgazdaságban.

Mindezek ellenére csupán néhány szakértő jelzett elő egy hosszan eltartó „U” alakú recessziót – ehhez képest jelentősen megnövekedett azoknak az előre-

¹³ Eurostat: *Newsrelease, euroindicators* (2020. szeptember 8.).

jelzéseknek¹⁴ a száma, amelyek szerint a gazdasági válság és az abból való kilábalás „K” alakú lesz. A járvány leginkább a szolgáltatóipart és annak alkalmazottait sújtotta, vagyis többnyire az alacsonyabb iskolázottságú és jövedelmű társadalmi réteget, így az elmúlt hónapokban az ő gazdasági helyzetük még nehezebbé vált.

Az adatok szerint eddig soha nem látott ütemben zuhant az Európai Unió tagállamainak bruttó hazai terméke: 13,9%-kal esett vissza a korábbi negyedévhez képest. Figyelemre méltó, hogy a 2008-as világválság idején tapasztalt súlyos visszaesés nem haladta meg a 6%-ot. Az euróövezet országai ennél nehezebb helyzetben találhatták magukat, hiszen az euróövezet bruttó hazai terméke 14,7%-kal csökkent a tavalyi szezonálisan kiigazított értékekhez képest.

Amennyiben az idei év első és második negyedéve közötti értékeket hasonlítjuk össze, az euróövezet bruttó hazai terméke átlagosan 12%-ot csökkent, és az uniós átlagos visszaesés is 11% felett van. Ehhez képest drámaibb zuhanást láthatunk Spanyolország és Horvátország esetén a maguk 18,5%-os, illetve 14,9%-os csökkenésével. Sajnos a második negyedévben tapasztalt legsúlyosabb gazdasági lassulás harmadik helyén Magyarország áll a maga 14,5%-ával. A sorban Görögország, illetve Portugália következnek 14%-os értékekkel. A vizsgált időszakban legkevésbé Észtország, Litvánia és Finnország bruttó hazai terméke csökkent: kevesebb mint 6%-ot.

A Nemzetközi Munkaügyi Szervezet meghatározása alapján mért adatok szerint¹⁵ márciusban az Európai Unió munkanélküliségi rátája 6,6% volt, vagyis 14 141 000 embert számláltak a munkakeresők közé. Ez nagyjából megfeleltethető Magyarország és Szlovákia teljes lakosságának. Ezek a számok csak megközelítőleg tükrözik a valóságot, hiszen a világjárvánnyal járó egészségügyi kockázatok miatt nagyon sok személy nem keresett állást a felmérést megelőző hetekben, illetve amennyiben a kisgyerekére kell vigyáznia, nincs módja azonnal elvállalni a kínált munkát. Ezek miatt a munkanélküliek aránya a hivatalosan mért értékeknél jóval magasabb.

A gazdaság leállása a fiatalokat különösen súlyosan érintette: márciusban a 25 év alatti munkanélküli személyek száma elérte a 2 763 000 főt, ami a fiatalok munkanélküliségi rátájának 15,2%-ával egyenlő. A jelenlegi gazdasági helyzet elsősorban az úgynevezett Z (jelenleg 15–24 évesek) generáció tagjait állítja nehéz helyzet elé. Ez a megpróbáltatás legfőképpen a világjárvány által amúgy is súlyosan sújtott déli tagállamok fiataljait érinti. Az Eurostat adatai szerint¹⁶ Görögországban 36,1%, Spanyolországban 30,6%, Olaszországban 29,3% volt az állást kereső fiatalok aránya. E fiatalok jó része a 2013–2014 közötti, kiugróan magas, uniós szinten mért 24%-os munkanélküliségi ráta kihívásaival küzdő munkapiac szűkös lehetőségeivel is szembe találhatta magát.

¹⁴ Peter Atwater: The gap between the haves and the have-nots is widening sharply. *Financial Times*, 2020. június 10.

¹⁵ Eurostat: *Euro area unemployment at 7.4%* (2020. április 30.).

¹⁶ Eurostat: *Euro area unemployment at 7.8%* (2020. július 30.).

Az Eurostat szeptemberi, a munkanélküliségre vonatkozó kimutatása sem ad okot optimizmusra. Az előző negyedévhez képest az euróövezet országaiban átlagosan 2,9%-kal, míg az Unióban 2,7%-kal csökkent az alkalmazottak száma. Nem meglepő módon a foglalkoztatottak számának legdrasztikusabb csökkenése Spanyolországban volt tapasztalható: az előző negyedév mutatóival összehasonlítva 7,5%-kal kevesebb. Ezt követi Írország 6,1%-os csökkenéssel. Magyarország ezen a listán is a nem túl hízelgő harmadik helyet foglalja el; az előző negyedévhez képest 5,3%-kal kevesebb az alkalmazottak száma.

Fontos kiemelni, hogy bár a magyarországi bruttó hazai termék visszaesése és a foglalkoztatottak számának csökkenése drasztikus volt, a válság előtti egyéb gazdasági mutatók, mint például az államháztartás hiánya vagy a munkanélküliségi ráta egy sokkal erősebb és stabilabb gazdaságot írtak le. Ennek megfelelően, bár a jelen adatok ijesztően hatnak, a déli államokhoz képest a magyar gazdaság még mindig versenyképesebb.

A kézirat leadásának idejében legfrissebb, szeptemberi statisztikai adatok tükrében úgy tűnik, hogy az Európai Unió egyes tagállamai egymástól nagyon eltérő módon tudnak majd megbirkózni a járvány által okozott károkkal. A válság előtt is magas államháztartási hiánnyal és súlyos munkanélküliséggel küzdő – többnyire – déli államok még inkább elszegényednének. Ezzel szemben az erősebb gazdasággal rendelkező országok lassan, de biztosan megküzdénének a válság okozta jelenlegi nehézségekkel. Ezek alapján úgy tűnik, hogy egy uniós szintű központi beavatkozás és a gazdaságpolitikák összehangolása nélkül a tagállamok gazdasági fejlődésének pályái is a „K” alakú modellt követnék.

Az unió kezdeti, rövid távú intézkedései a válsággal járó likviditási problémákat igyekeztek orvosolni. A kezdeti előrejelzésekkel ellentétben úgy tűnik, hogy egy hosszabb és súlyosabb recesszió vár a világ gazdaságra. Az utána való lehetséges felépülési pályák alapjaiban változtathatják meg a globális gazdasági rendet. Emiatt különösen fontos, hogy az Európai Unió a többéves költségvetési tervezete kialakításánál ezt a szempontot is figyelembe vegye. A tanulmány következő része a tervezett költségvetési keret módosításait igyekszik elemezni.

Hogyan változtak az Európai Unió prioritásai?

A július 17–21. között tartott rekordhosszúságú, négynapos Európai Tanács ülése után az uniós kormányfők megállapodtak az EU többéves költségvetési tervezetében. Az új költségvetési terv kialakítását nagymértékben befolyásolták a világjárvány okozta negatív gazdasági változások. A tanulmány következő részének célja az Európai Unió legújabb költségvetési keretének egyes fejezetek szerinti előzetes elemzése.

A teljes körű elemzésnek két akadálya van: egyrészt az egyes uniós hatáskörbe tartozó, már megszokott tételeket a korábbi kerethez képest más csoportokba

sorolták be, másrészt a jelenlegi, az Európai Tanács által kiadott hivatalos dokumentumban¹⁷ egyelőre nem szerepelnek a legapróbb részletekbe menően az egyes tételek keretköltségei. Ennek megfelelően a jelenlegi és következő költségvetést összehasonlítani egyelőre csak megközelítőleg lehetséges. Az előzetes elemzés alapján azonban úgy tűnik, hogy az Európai Unió új költségvetési kerettervezete egyértelmű elmozdulást mutat a korábbi prioritásaihoz képest.

A 2014–2020-as kerettervezet¹⁸ legnagyobb részét, mintegy 39%-át a „Fenntartható fejlődés” címszóval ellátott fejezet tette ki. Ennek részeként volt feltüntetve a közös agrárpolitika¹⁹ is, amely két oszlopos tétel volt (a mezőgazdasági termelőknek nyújtott piaci intézkedések és közvetlen kifizetések, valamint a vidékfejlesztés). A korábbi költségvetési keretben erre összesen 417 312,05 millió eurót szántak. Ezzel szemben jelentős csökkenésnek tűnik az új keretben²⁰ szereplő „Természeti erőforrások és környezetvédelem” című 356 374 millió eurós fejezet. Ez tartalmazza a továbbra is két oszlopos közös agrárpolitika²¹ tételeit, sőt, ebből az összegből kell az alábbi tételek költségvetését is kigazdálkodni: Európai Tengerügyi és Halászati Alap, az Unió tengerpolitikájához és az Unió óceánpolitikai irányítás területén tett nemzetközi kötelezettségvállalásaihoz nyújtott célzott finanszírozás, a környezetvédelmi és éghajlat-politikai program (LIFE program), valamint a Méltányos Átállást Támogató Alap.²² Mi több, a mezőgazdasági termelőknek nyújtott kifizetések és támogatások összege folyamatosan csökkeni fog: míg 2021-ben 38 564 millió euróra lehet számítani, addig 2027-ben 35 183 milliót fognak folyósítani.

Kevésbé drasztikus változást, de számottevő különbséget tapasztalhatunk a kohéziós alapok esetében is. A korábbi pénzügyi prioritások második helyét, a források 34%-át, vagyis 371 milliárd eurót a kohéziós alapokra különítették el. A 2021–2027-es időszakra vonatkozó többéves pénzügyi keret második fejezete a „Kohézió, reziliencia és értékek” – erre összesen 377,768 milliárd szántak, amelyből 330 235 millió euró lesz elérhető²³ a „Gazdasági, társadalmi és területi kohézió” tétel alatt. Vagyis a következő hét évben több mint 47 millió euróval kevesebb áll majd a területi kohézió kialakítására vagy a munkanélküli fiatalok foglalkoztatását célzó programokra. Jó hír viszont, hogy a közös agrárpolitikával ellentétben ezek a források évente növekednek majd.

Az Európai Unió számára kiemelkedően fontos egységes piac, innováció és digitális gazdaság fejlesztésének a korábbi költségvetési ciklushoz képest kevesebb

¹⁷ Európai Tanács: *Az Európai Tanács rendkívüli ülése (2020. július 17., 18., 19., 20. és 21.) – Következtetések* (2020. július 21.). A továbbiakban: EUCO 10/20.

¹⁸ European Commission: *EU funding programmes 2014–2020*.

¹⁹ European Commission: *EU funding programmes 2014–2020. Heading 2: Sustainable growth: natural resources*.

²⁰ EUCO 10/20, 68.

²¹ EUCO 10/20, 42–46.

²² EUCO 10/20, 47.

²³ EUCO 10/20, 21.

összegekből kell majd kiemelkedő eredményeket elérnie. A jelenlegi „Versenyképesség a növekedésért és a foglalkoztatásért” alfejezet leginkább a 2021–2027-es költségvetés „Egységes piac, innováció és digitális gazdaság” fejezettel hasonlítható össze, hiszen ezek a részek számos hasonló programot tartalmaznak. Ilyenek például az európai vállalkozások, valamint kis- és középvállalkozások versenyképességét kedvezően befolyásoló intézkedések, az európai infrastrukturális hálózatfinanszírozás, a kutatás- és innovációfejlesztés vagy akár az európai űrprogramok. Ez a fejezet a korábbi költségvetési keretben 142 milliárd eurós felső összeggel szerepelt, a jövőben viszont 10 millióval kevesebbet lehet erre költeni, hiszen mindössze 132 781 milliót különítettek el erre a célra. Fontos megemlíteni, hogy bár a vártnál jóval kisebb az Erasmus+ program keretének növelése, a több mint 40%-os forrásemelés így is jelentős előrelépés a korábbi időszakhoz képest.

Az Európai Unió soron következő többéves költségvetése három, már korábban létező fejezet esetében emelte a keretet. Többet szánnak a „Migráció és határigazgatás”, a „Szomszédság és a világ” fejezetekre, mint a korábbi években, mi több, a korábbi költségvetés egyik fejezetének tétele külön fejezetté alakult át, ezzel is jelezve a „Biztonság és védelem” felértékelődését, amelyre összesen 13 185 millió eurót különítettek el.

A korábban is létező Menekültügyi és Migrációs Alap kerete 3137 millió euró volt, az új költségvetési tervezetben 8705 millió euró felső határ szerepel. A bővített keret nem csupán a tagállamoknak a menedékkérők befogadása terén végzett munkáját és integrációs intézkedéseiket támogatja, hanem a közös menekültügyi és migrációs politika kidolgozását is. Ez a keret fedezi a migráció külső kezelését, így többek között a visszaküldési intézkedéseket, valamint a – különösen az EU-val határos vagy az EU határaihoz közeli – harmadik országokkal való együttműködéseket is.

A legújabb tervek szerint a 2021–2027-es időszakban a „Szomszédság és a világ” fejezet kiemelt figyelmet, ennek megfelelően bőséges támogatást, mintegy 98 419 millió kapott, így mindazok a programok, amelyek az Európai Unió külső együttműködésének koherenciáját, átláthatóságát és rugalmasságát növelik, ebből a keretből finanszírozhatók. A jelenlegi Európai Fejlesztési Alapból támogatott Szubszaharai-Afrikával, valamint a karibi és csendes-óceáni térséggel kapcsolatos kiadásokat is ebbe a fejezetbe csoportosították át. Ezzel szemben a korábbi „Global Europe” fejezet hasonló tételei összesen csak 66 milliárdot tettek ki.

Az új költségvetési keret tehát egyértelműen eltér a korábbi finanszírozási prioritásoktól, hiszen a kohéziós politikákra, a közös agrárpolitikákra vagy a munkahelyek teremtésére és a beruházások támogatására jóval szerényebb összeget szántak, mint a korábbi években. A globális recesszióra utaló jelek tükrében ez a költségvetési tervezet a vártnál kevésbé szolgálná az európai gazdasági fellendülést és stabilitás kialakítását. Ugyanakkor felértékelődtek az EU-n kívüli migrációs és menekültügyi intézkedések, valamint az EU külső tevékenységének támogatását célzó programok.

Hogyan tovább?

A vilá járvány okozta súlyos gazdasági és társadalmi károk ellensúlyozása érdekében úgy a tagállamok, mint az Európai Unió számos intézkedést foganatosítottak, amelyeknek célja a krízishelyzetre adott gyors válaszadás volt. Bár a jövőbeli költségvetési tervezetben lényegesen alacsonyabb a kohéziós politikákra szánt keret, az egyes új szakpolitikai intézkedésekből úgy tűnik, hogy a Bizottság különösen fontosnak tartja a régiók szerepét.

Egyrészt megváltoztak a kohéziós alapok felhasználásának elsődleges céljai és a forráselosztás aránya. A kohéziós alapok támogatásai a különböző fejlettségű régiók felzárkóztatását célozzák meg, vagyis a regionális konvergencia hosszú távú beruházásaira összpontosítanak. Ezzel szemben az egyik új kezdeményezés elsődleges célja, hogy a kialakult szűkséghelyzetre a tagállamok régiói gyorsan és eredményesen tudjanak reagálni. A Bizottság 2020 áprilisában két, a koronavírusra adott válaszokat támogató beruházási kezdeményezési intézkedéscsomagot (*Coronavirus Response Investment Initiative* és a *Coronavirus Response Investment Initiative Plus*) indított el, amelyeket az Európai Parlament és az Európai Tanács rendkívül gyorsan jóváhagyott.

Az átalakítási céloknak megfelelően az új intézkedési csomagok igen rugalmasak. A regionális felzárkóztatáson túlmenően az elsődleges céljuk, hogy a leginkább érintett területeken nyújtsanak gyors segítséget, mint például az egészségügy, valamint a helyi kis- és középvállalatok. Mi több, a program lehetővé teszi, hogy a régiók 100%-os társfinanszírozási rátáért folyomadjanak az egyes programok esetében, ami nagymértékű segítséget nyújt az esetleges likviditási nehézségek elkerülésében.

Az intézkedéscsomag által nyújtott lehetőséggel az Unió 27 tagállama élt vagy tervez élni,²⁴ és több mint 100 különböző, releváns programmódosítási szándékot nyújtottak már be. Ezek mintegy kétharmadát a Bizottság már jóváhagyta, és a többi program engedélyezése is folyamatban van. Magyarország esetében ez a módosítás tette lehetővé, hogy a korábban csak bizonyos régiókban lévő kis- és középvállalatoknak adható támogatást²⁵ az ország többi területén lévő vállalkozás is igénybe vehesse. A kohéziós politikák átalakítása az Interreg Magyarország-Szlovákia programot is érintette,²⁶ amelynek költségvetése 97 millió euró és jelenleg összesen 39 futó projektje van.

Nem csupán a kohéziós alapok felhasználási célja és az egyes programok finanszírozási aránya módosult a pandémia hatására. Július végén, rendkívül szoros lejárátú

²⁴ European Commission: *Coronavirus Response Investment Initiative: Cohesion policy action against the coronavirus pandemic* (2020. július).

²⁵ European Commission: *Supporting SMEs and digital infrastructure in Hungary with EU funding during the coronavirus crisis* (2020. augusztus 6.).

²⁶ European Commission: *EU funds mitigate the impact of the pandemic in Denmark and near the Hungarian-Slovakian border* (2020. augusztus 3.).

jelentkezési határidővel (szeptember 7-e), a Bizottság egy új pályázati lehetőséget tett közzé,²⁷ amelynek célja az új regionális partnerségi programok kialakítása. A kezdeményezés leginkább arra törekszik, hogy olyan transznacionális üzleti beruházási projektek kialakítását ösztönözze, amelyek felgyorsítják a régiók közötti innováció kiterjesztését. A jelenlegi bizottsági prioritásokkal összhangban négy új kiemelt terület van. Első helyet foglalnak el a világjárvány kezelésére bevezetett új technológiák és megoldások, mint például az orvosi értéklánc fejlesztése érdekében mozgósított regionális kapacitás és innováció felgyorsítása. Második pontban azok az orvostechnikai termékekkel és szolgáltatásokkal kapcsolatos projektek szerepelnek, amelyek érintik a körkörös gazdaság és az egészségbiztonság sürgető kérdéseit. Ilyenek például az orvostechnikai eszközök és berendezések újragyártása és felújítása vagy az egészségügyi hulladék kezelése. A pályázat keretén belül egyéb támogatott területek: a felelősségteljes, innovatív és intelligens turizmus a különböző értékláncon keresztül, illetve a hidrogéntechológián alapuló innovatív megoldások a szénintenzív régiók sajátos kihívásainak kezelése érdekében.

A kohéziós politikák területén bevezetett legújabb uniós intézkedések kiemelik, hogy a krízishelyzetekben leginkább a lokális vagy regionális szereplők képesek gyors és hatékony választ adni. Az Unió az ilyen irányú törekvéseket támogatja, miközben a hosszú távú stratégiák és prioritások meghatározásának jogát megtartja magának.

Összegzés

Az Európai Unió gazdaságpolitikája igyekszik védekezni a járvány okozta keresleti sokk és a súlyos gazdasági válság ellen. Egyrészt a rövid távú pénzügyi megoldások, másrészt a regionális politika felértékelődése egyaránt utalnak arra, hogy az Európai Unió intézkedései a helyi termelést és a lokális gazdaságot hivatottak élénkíteni. A piacok globális ellátási láncról való függősége miatt a helyi megoldások nem minden esetben tudják a kínálati sokk okozta károkat ellensúlyozni.

Mi több, az Unió többéves költségvetési kerettervezete azokra a tételekre szán kevesebb összeget, amelyekből az új munkahelyek teremtését, az agrár- vagy kohéziós politikákat finanszírozhatnák. Ezzel ellentétben a geopolitikai kérdések előtérbe kerültek, és az eddigieknél sokkal jelentősebb támogatásnak örvendenek. Mindezek fényében féltő, hogy a gazdaság élénkítését célzó rendelkezések az infláció növekedéséhez vezetnek majd. Ez valószínűsíti, hogy az unió egyes tagállamainak recesszióból való felépülése nagyon eltérő módon fog alakulni, vagyis élesedni fognak az egyes tagállamok közötti gazdasági és társadalmi fejlődésbeli különbségek. Úgy tűnik, hogy az eurócsoport elnökének „háborús időket” idéző hasonlata nem volt túlzás.

²⁷ European Commission: *Pilot action on interregional innovation call for expression of interest for Covid-19 Response and Recovery Partnership*.

Felhasznált irodalom

- Atwater, Peter: The gap between the haves and the have-nots is widening sharply. *Financial Times*, 2020. június 10. Online: <https://www.ft.com/content/0ebfb7ca-a681-11ea-a27c-b8aa85e36b7e>
- Bermingham, Finbarr – Orange Wang: Coronavirus: China's economy suffers dramatic collapse in January, February in warning to rest of world. *South China Morning Post*, 2020. március 16. Online: <https://www.scmp.com/economy/china-economy/article/3075314/coronavirus-caused-dramatic-collapse-chinas-economy-warning>
- Buckley, Chris: Chinese doctor, silenced after warning of outbreak, dies from coronavirus. *New York Times*, 2020. február 6. Online: <https://www.nytimes.com/2020/02/06/world/asia/chinese-doctor-Li-Wenliang-coronavirus.html>
- Centeno, Mário: We are living in a state of urgency with this coronavirus outbreak (videó). *EC Newsroom*, 2020. március 16. Online: <https://newsroom.consilium.europa.eu/embed/218405>
- Euronews: *ECB's Draghi to the Euro's rescue?* (Videó.) (2012. július 26.). Online: <https://youtu.be/Pq1V0aPEO3c>
- Európai Központi Bank: *Monetáris politikai döntések* (2020. március 12.). Online: <https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2020/html/ecb.mp200312~8d3aec3ff2.hu.html>
- Európai Tanács: *Az uniós pénzügyminiszterek nyilatkozata a Stabilitási és Növekedési Paktumról a COVID-19 miatti válsághelyzet fényében (sajtóközlemény)* (2020. március 23.). Online: <https://www.consilium.europa.eu/hu/press/press-releases/2020/03/23/statement-of-eu-ministers-of-finance-on-the-stability-and-growth-pact-in-light-of-the-covid-19-crisis>
- Európai Tanács: *Az Európai Tanács rendkívüli ülése* (2020. július 17., 18., 19., 20. és 21.) – *Következtetések* (2020. július 21.). Online: <https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-10-2020-INIT/hu/pdf>
- European Central Bank: *ECB Banking Supervision provides temporary capital and operational relief in reaction to coronavirus* (2020. március 12.). Online: <https://www.ecb.europa.eu/press/pr/date/2020/html/ecb.pr200312~45417d8643.en.html>
- European Commission: *EU funding programmes 2014–2020*. Online: https://ec.europa.eu/info/strategy/eu-budget/spending/topic/eu-funding-programmes-2014-2020_en
- European Commission: *EU funding programmes 2014–2020. Heading 2: Sustainable growth: natural resources*. Online: https://ec.europa.eu/info/strategy/eu-budget/spending/topic/eu-funding-programmes-2014-2020/heading-2-sustainable-growth-natural-resources_en
- European Commission: *Coronavirus Response Investment Initiative: Cohesion policy action against the coronavirus pandemic* (2020. július). Online: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/newsroom/coronavirus-response/crui_state_of_play_072020.pdf
- European Commission: *EU funds mitigate the impact of the pandemic in Denmark and near the Hungarian-Slovakian border* (2020. augusztus 3.). Online: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/newsroom/news/2020/08/08-03-2020-eu-funds-mitigate-the-impact-of-the-pandemic-in-denmark-and-near-the-hungarian-slovakian-border
- European Commission: *Supporting SMEs and digital infrastructure in Hungary with EU funding during the coronavirus crisis* (2020. augusztus 6.). Online: https://ec.europa.eu/regional_policy/en/newsroom/news/2020/06/06-08-2020-supporting-smes-and-digital-infrastructure-in-hungary-with-eu-funding-during-the-coronavirus-crisis
- European Commission: *Pilot action on interregional innovation call for expression of interest for Covid-19 Response and Recovery Partnership*. Online: https://ec.europa.eu/regional_policy/sources/tender/pdf/interregional_innovation/call.pdf
- Eurostat: *Euro area unemployment at 7.4%* (2020. április 30.). Online: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/10294732/3-30042020-CP-EN.pdf/05df809c-7eb8-10c7-efcf-35325c84f56e>

- Eurostat: *Euro area unemployment at 7.8%* (2020. július 30.). Online: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/11156668/3-30072020-AP-EN.pdf/1b69a5ae-35d2-0460-f76f-12ce7f6c34be>
- Eurostat: *Newsrelease, euroindicators* (2020. szeptember 8.). Online: <https://ec.europa.eu/eurostat/documents/2995521/10545471/2-08092020-AP-EN.pdf/43764613-3547-2e40-7a24-d20c30a20f64>
- Ghebreyesus, Tedros Adhanom: Europe has now become the epicenter of the pandemic (videó). *NBC News*, 2020. március 13. Online: <https://www.youtube.com/watch?v=3uQymnEzTHc>
- Kang, Dake: The shunned: People from virus-hit city tracked, quarantined. *AP News*, 2020. február 1. Online: <https://apnews.com/7f7336d2ed099936bd59bf8cb7f43756>
- Lagarde, Christine: Our response to the coronavirus emergency. *European Central Bank*, 2020. március 19. Online: <https://www.ecb.europa.eu/press/blog/date/2020/html/ecb.blog200319~11f421e25e.en.html>
- World Bank: *Commodity markets outlook. Implications for COVID-19 for commodities*. Washington, D. C., World Bank, 2020. Online: <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/33624/CMO-April-2020.pdf>
- World Bank: *Most commodity prices to drop in 2020 as coronavirus depresses demand and disrupts supply* (2020. április 23.). Online: <https://www.worldbank.org/en/news/press-release/2020/04/23/most-commodity-prices-to-drop-in-2020-as-coronavirus-depresses-demand-and-disrupts-supply>